

Asutawa Kogu

4. istungjärk. **Protokoll nr. 147 (28).**

1920. a.

Asutawa Kogu koosolek 1. juulil 1920. a. kell 5 p. l. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 83 Asutawa Kogu liiget.

Walitsuse lauas: haridusminister **K. Treffner**, põllutööminister **Th. Pool**.

P ä e w a k o r d:

1. Seadus riigikassa emissiooni õiguse suurendamise kohta — II lugemisel.

2. Riigikogu walimise, rahwahääletamise ja rahwa-algatamise õiguse seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **J. Seljamaa**, pärast esimees **A. Rei**.

Sekretääri kohal abisekretäär **A. Jürman**.

Koosolek algab kell 5.45 min.

1. Päewakorra täiendamine. Juhataja **J. Seljamaa**: Awan Asutawa Kogu koosoleku. Juhatus annab teada, et peale nende päewakorrapunktide, mis rahwaesitajatele laiali loatatud, on juhatusel ettepanek täiendada päewakorda seadusandliku delegatsiooni ja komisjonide täiendawate walimisega. Juhatus palub seda küsimust esimese päewakorra-punkti all üles wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

A. Anderkopp (töer.): Teen ettepaneku päewakorda esimesele kohale wõtta punkt: Asutawa Kogu koosoleku aja äramääramine homme.

Juhataja **J. Seljamaa**: Rhs. Anderkopp on ettepaneku teinud päewakorda täiendada punktiga — Asutawa Kogu koosoleku aja äramääramine homme. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Kes on selle poolt, et see küsimus saaks esimesele kohale päewakorras paigutatud? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

2. Järgmise Asutawa Kogu koosoleku aja küsimus.

A. Anderkopp (töer.): Meil on asi nii wälja kujunenud, et Asutaw Kogu hakkab laiali minema. Selle tõttu tõuseb tahes wõi tahtmata küsimus, millal meie Asutawa Kogu tööd lõpetame? Meil on tingimata waja enne Asutawa Kogu töödele waheaja tegemist wastu wõtta Riigikogu walimisseadus. Tööerakonna rühm teeb sellepärast ettepaneku homme kaks Asutawa Kogu koosolekut pidada. Homme on wane-matekogu koosolek määratud hommikul kell 11. Selle koosoleku wõiks warem, kell 10 pidada, nii et Asutawa Kogu koosolek algaks homme hommikul kell 11. Teine koosolek oleks pärast lõunat.

Juhataja **J. Seljamaa**: Rhs. Anderkopp on ettepaneku teinud homme kaks Asutawa Kogu koosolekut pidada, esimene oleks enne lõunat ja teine pärast lõunat. Kes on selle poolt, et homme saaks kaks Asutawa Kogu koosolekut peetud? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Kes on selle poolt, et esimene koosolek saaks peetud kell 11? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Seega on otsustatud homme kaks koosolekut pidada, üks hommikul kell 11 ja teine pärast lõunat.

3. Seadusandliku delegatsiooni täiendawad wälimised.

Sekretäär **A. Jürman** (loeb): „Asutawa Kogu juhatusel. Tööerakonna rühm annab teada, et tema liikmed **T. Grünthal**, **N. Talts** ja **W. Päts** seadusandlikust delegatsioonist on wälja astunud.“

„Asutawa Kogu juhatusel. Sotsiaaldemokraatlik rühm paneb ette, Tallinnast äraolijate seadusandliku delegatsiooni liikmete **M. Kurs-Olesk'i** ja **M. Neps'i** asemele walida rhs-d **H. Mets** ja **A. Westberg**.“

A. Anderkopp (töer.): Panen ette uuteks kandidaatideks seadusandlikku

delegatsiooni rhs-d Kalbus, Peiker ja Käbin.

J. Järwe (rhw.): Panen ette seadusandlikku delegatsiooni proua Reisik'u asemele walida rhs. Kornel.

Juhataja **J. Seljamaa**: Panen kõik uued kandidaadid ühiselt hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on kõik need Asutawa Koguliikmed seadusandlikku delegatsiooni walitud.

4. Seadus riigikassa emissiooni õiguse suurendamise kohta — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Oinas** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkirija § 1.

Seadus riigikassa emissiooni õiguse suurendamise kohta.

§ 1. Riigikassale antakse õigus uusi kassatähti välja anda endistel alustel kogusummas kuni 500.000.000 margani.

5. Riigikogu walimise, rahwahääletamise ja rahwa-algutamise õiguse seadus — II lugemisel. Põhiseaduse komisjoni aruandja **A. Anderkopp**: Et eilsel koosolekul § 1. lahtiseks jäi ja et § 1. kohta mitu ettepanekut oli, siis tuleb paluda, et juhatus § 1. kohta ettepaneku teeb teda uuesti hääletamisele võtta.

Juhataja **J. Seljamaa**: Asun hääletamisele. Kodukorra järele tuleks § 1. juures Riigikogu walimise ringkondade küsimus uuesti hääletamisele. Ma juhin rahwaesitajate tähelepanu nende ettepanekute peale, mis selles küsimuses juhatusel on tehtud. Rhs. Kruus on ettepaneku teinud Eesti riik üheks walimisringkonnaks võtta; siis tuleb rhs. Wirma ettepanek — jagada kolme walimisringkonda; kolmandaks on ettepaneku teinud rhs. Järwe, jagada kuueks walimisringkonnaks; neljandaks rhs. Seljamaa ettepanek — üheksaks ringkonnaks. Rhs. Seljamaa võtab oma ettepaneku tagasi. Lõpuks on komisjoni ettepanek — jagada kümneks walimisringkonnaks. Sellega tuleks hääletamisele seekord neli ettepanekut, ja et nad paralleel-ettepanekud on, siis kõige esiteks hääletamisele poolt. (Hääletata-

tatakse.) Hääli on saanud ettepanekud järgmiselt: akl. Kruus'i ettepanek 27 häält, akl. Wirma ettepanek — 27 häält, akl. Järwe ettepanek — 11 häält ja komisjoni ettepanek 30 häält poolt. Sellega ei ole ükski ettepanek absoluutset enamust saanud ja kõik ettepanekud tulewad uuesti hääletamisele poolt ja vastu, ja nüüd kõige esiteks komisjoni ettepanek, siis rhs. Kruus'i ettepanek, siis rhs. Wirma ettepanek ja viimaks rhs. Järwe ettepanek. (Hääletatakse.) Rhs. Järwe ettepanek on 37 häälega poolt 34 vastu vastu võetud.

Nõnda on vastu võetud, et riik kuude walimisringkonda jagatakse, mis häälte äraandmiseks jaoskondadeks jaotatakse. Kas on wastawad parandused tehtud, mil viisil neid ringkondadeks jagada tuleks?

J. Reinthal (rhw.): Järgnewad mitu paragrahwi, mis § 1. on ühendatud ja sellepärast waewalt läheb teil korda uusi ettepanekuid teha. Mina soowitan, et praegu komisjon kokku astuks ja võtaks need paragrahwid uues redaktisioonis arutamisele ja enne Asutawa Kogu koosoleku lõppu võiks need koosolekule ette panna.

Juhataja **J. Seljamaa**: Ma ei saa hästi Teie ettepanekust aru; milles Teie ettepanek seisab, kas selles, et Asutaw Kogu oma töö lõpetaks?

J. Reinthal (rhw.): Ei, ainult komisjoni liikmed astuksid kokku.

Juhataja **J. Seljamaa**: See ei ole praegu mitte võimalik. On parandusi sisse tulnud rhs. Järwe poolt, mis kooskõlas on selle paragrahwiga, mis Riigikogu walimisteks moodustab Eestis kuus walimisringkonda, mis häälte äraandmiseks jaoskondadesse jagatakse. Selle kohta on järgmine ettepanek: „Riigikogu walimisteks moodustab Eesti kuus walimisringkonda, mis häälte äraandmiseks jaoskondadesse jagatakse. Nende administratiiv piirides moodustawad iseseiswa walimisringkonna:

- 1) Tallinna linn;
- 2) Harju ja Lääne maakonnad;
- 3) Järwa ja Wiru maakonnad ühes Narwa linnaga;
- 4) Tartu, Wõru, Walga ja Petseri maakonnad;
- 5) Pärnu ja Wiljandi maakonnad;
- 6) Saare maakond.

Linnad, peale Tallinna, kuuluvad ühes maakonnaga, kus nad asuvad, wastawasse walimisringkonda.

Rahwahääletamiseks moodustab Eesti ühe hääletamise ringkonna, mis häälte äraandmiseks jaoskondadesse jagatakse.

Et need ettepanekud läinud koosolekul sisuliselt arutamise all on olnud, siis loen loomulikuks, et see ettepanek nende ringkondade jagamisega wastuwõetaw wõib olla. Wõi tehakse teistmoodi ettepanekuid? Teistsuguseid ettepanekuid ei ole tehtud. Panen rhs. Järwe ettepaneku hääletamisele, nimelt walimisringkondade kohta, sel kujul, nagu ma selle ette kandsin. (H ä ä l e t a t a k s e.) N ä h t a w a e n a m u s e g a o n e t t e p a n e k w a s t u w õ e t u d. Panen nüüd § 1. wastuwõetud parandustega hääletamisele. Kes on § 1. wastuwõtmise poolt juba wastuwõetud parandustega? (H ä ä l e t a t a k s e.) N ä h t a w a e n a m u s e g a . . . (H ü ü d e d : P a l u m e h ä ä l e d ä r a l u g e d a !) P a l u t a k s e h ä ä l e d ä r a l u g e d a . M a p a l u n w e e l k o r d n e i d , k e s o n § 1 . w a s t u w õ t m i s e p o o l t j u b a w a s t u w õ e t u d p a r a n d u s t e g a , k ä e d ü l e s t õ s t a . (H ä ä l e t a t a k s e .) § 1 . o n 39 h ä ä l e g a 35 w a s t u w a s t u w õ e t u d .

Aruandja **A. Anderkopp** (loeb): § 9. Ringkonna komitee seisab koos: Tallinna linna ringkonnas: esimehest — linnawolikogu esimehest wõi tema abist, neljast liikmest linnawolikogu walikul; maakondade ringkondades: esimehest — maakonnanõukogu esimehest wõi tema abist, kahest liikmest maakonnanõukogu ja kahest liikmest maakonnalinna linnawolikogu walikul; Harju ringkonnas: esimehest — Harju maakonna esimehest wõi tema abist, kahest liikmest Harju maakonnanõukogu ja kahest Baltiski linnawolikogu walikul; Wiru ringkonna esimehest — Wiru maakonnanõukogu esimehest wõi tema abist, kahest liikmest maakonnanõukogu, ühest Narwa linnawolikogu ja ühest Rakwere linnawolikogu walikul; Wõru-Walga-Petseri ringkonnas aga esimehest — Wõru maakonnanõukogu esimehest wõi tema abist, ühest liikmest Wõru maakonnanõukogu ja ühest Petseri maakonnanõukogu, ühest Wõru linnawolikogu ja ühest Walga linnawolikogu walikul.

Ringkonna komiteede asukoht on: Tallinna ringkonnas — Tallinnas, Harju ringkonnas — Tallinnas, maakondade ringkondades — wastawas maakonnalin-

nas, Wõru-Walga-Petseri ringkonnas — Wõru linnas.

J. Reintam (rhw.): Et § 1. Asutawa Kogu poolt eile lahtiseks jäi ja täna rhs. Järwe poolt ettepanud parandustega wastu wõeti, ja ka § 9. kooskõlas oleks selle paragrahwiga, sellepärast teen mina ettepaneku see paragrahw järgmises redaktsioonis wastu wõtta: „§ 9. Ringkonna komitee seisab koos:

1) Tallinna linna ringkonnas: esimehest — linnawolikogu esimehest ehk tema abist; neljast liikmest linnawolikogu walikul;

2) Harju-Lääne ringkonnas: esimehest — Harju maakonnanõukogu esimehest ehk tema abist, ühest liikmest Harju ja ühest Lääne maakonnanõukogu ja ühest Haapsalu linnawolikogu ning ühest Baltiski linnawolikogu walikul;

3) Wiru-Järwa ringkonnas: esimehest — Wiru maakonnanõukogu esimehest ehk tema abist, ühest liikmest Wiru maakonnanõukogu ning ühest Järwa maakonnanõukogu ja ühest Rakwere ning ühest Narwa linnawolikogu walikul;

4) Tartu-Wõru ringkonnas: esimehest — Tartu maakonnanõukogu esimehest ehk tema abist, ühest liikmest Wõru maakonnanõukogu ning ühest Petseri maakonnanõukogu ja ühest Tartu linnawolikogu ning ühest Walga linnawolikogu walikul;

5) Pärnu-Wiljandi ringkonnas: esimehest — Pärnu maakonnanõukogu esimehest ehk tema abist ja ühest liikmest Pärnu maakonnanõukogu ja ühest liikmest Wiljandi maakonnanõukogu ja ühest Pärnu linnawolikogu ja ühest Wiljandi linnawolikogu walikul;

6) Saaremaa ringkonnas: esimehest — Saare maakonnanõukogu esimehest ehk tema abist ja kahest liikmest Saare maakonnanõukogu ning kahest liikmest Kuressaare linnawolikogu walikul.

Ringkonna komiteede asukoht on: 1) Tallinna ringkonnas — Tallinnas; 2) Harju-Lääne ringkonnas — Tallinnas; 3) Wiru-Järwa ringkonnas — Rakweres; 4) Tartu-Wõru ringkonnas — Tartus; 5) Pärnu-Wiljandi ringkonnas — Pärnus; 6) Saaremaa ringkonnas — Kuressaares.“

H. Nurk (sd.): Ma teen paranduse rhs Reintam'i ettepanekusse, nimelt et Pärnu-Wiljandi komitee asuks Wiljandis.

Juhataja **J. Seljamaa**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Anderkopp: Komisjon arutas selle küsimuse läbi ja jäi oma seisukohale. On ju iseenesest arusaadaw komisjoni seisukoht sel puhul, kui Asutaw Kogu vastu wõtab kuus ringkonda lõpulikult, siis ei ole komisjonil muud, kui sellega ühineda. Kuid praegu on võimalus ka ringkonna asutamise küsimust Asutawas Kogus veel arutada, mille juures ka tingimata komisjoni poolt ettepanekud kümme ringkonda veel otsustamisele tulewad, siis jääb veel võimalus § 9. kohta ettepanekuid teha ja mul, kui komisjoni aruandjal, ei ole praegu võimalik tehtud ettepanekutega ühineda.

Juhataja J. Seljamaa: Aruandja ei ole § 9. mitte ühinenud, ja sellepärast tulewad mõlemad ettepanekud paralleel-hääletamisele. Kui rhs. Reintam'i ettepanekud paragrahw sel kujul, nagu ta ette loetud, vastu wõetakse, siis pärast seda panen ma rhs. Nurk'i paranduse juba wastuwõetud parandusele parandusena ette. Kes on selle poolt, et see paragrahw sel kujul, nagu rhs. Reintam ta ette kandis, vastu wõetaks? (Hääletatakse.) Kumbki ettepanek ei ole absoluutset enamust saanud, sellepärast tulewad nad mõlemad poolt ja vastu hääletamisele. Rhs. Reintam'i ettepanek sai 35 häält poolt ja komisjoni ettepanek 29 häält. (Hääletatakse.) Rhs. Reintam'i ettepanek on saanud 35 häält poolt ja 30 häält vastu. Seega on rhs. Reintam'i ettepanek vastu wõetud. Hääletamisele tuleb rhs. Nurk'i parandus: Wiljandi ringkonna asupaik on Wiljandis.

H. Nurk (sd.): Tahan seda parandust täiendada, nimelt et esimeheks on Wiljandi maakonna esimees ja mitte Pärnu maakonna.

H. Kuusner (rhw.): See paragrahw on vastu wõetud ilma selle paranduseta. Oleks see parandus sees olnud, wõib olla seda paragrahwi ei oleks mitte vastu wõetud.

Juhataja J. Seljamaa: Ma juhin tähepanu selle peale, et enne kui ma hääletamisele asusin, tähendasin selle peale, kuidas ma hääletada soowin ja ütlesin, et kaks paralleel-ettepanekut on, ja kui rhs. Reintam'i ettepanek vastu wõetakse, siis panen selle järele rhs. Nurk'i ettepaneku hääletamisele. Asutawa Kogu liikmete poolt ei tulnud mingisugust ettepanekut korra kohta, nii et ma rhs. Nurk'i ettepaneku hääletamisele panen. Kes on

selle poolt, et Pärnu-Wiljandi ringkonna komitee asukohaks saaks Wiljandi linn määratud, ja selle ringkonna esimeheks oleks Wiljandi maakonna esimees. (Hääletatakse.) Rhs. Nurk'i ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

K. Wirma (sd.): Aruandja teatas, et ta jätab komisjoni redaktsiooni III lugemisel arutada, tähele pannes, et esimene paragrahw vastu wõeti kuue walimisringkonnaga, kuna sotsiaaldemokraatide ettepanek kolme walimisringkonna moodustamiseks kolmandal lugemisel wõib hääletamisele tulla, ja sel juhtumisel, kui see ettepanek peaks III lugemisel vastu wõetama, siis peaks loogilistel põhjustel võimalik olema ka wastawalt § 9. muuta III lugemisel, ilma et praegu II lugemisel tarwitseks kolmele walimisringkonnale wastawat parandust § 9. teha, mispärast mina seda parandust ei tee.

Juhataja J. Seljamaa: Kui III lugemisel vastu wõetakse, et kolme ringkonda jaotada, siis saame juba § 9. muuta, ja selle vastu keegi protesti ei awalda. Panen § 9. sel kujul hääletamisele, nagu ta ühes parandustega on vastu wõetud. (Hääletatakse.) § 9. on nähtawa enamusega ühes rhs. Nurk'i parandustega vastu wõetud.

Aruandja A. Anderkopp (loeb): § 40. Nimekirjas ettepanekud kandidaatide arw ei wõi alla 5 ega üle 30 olla. On neid vähem, ei wõeta nimekirja vastu, on aga rohkem, loetakse nimekirjas ollewateks ainult esimesed 30.

K. Wirma (sd.): Teen ettepaneku 30 asemel 60 panna, sellepärast, et nüüd on 10 ringkonna asemel 6.

J. Järwe (rhw.): Panen ette 5 asemel wõtta 10, ja 30 asemel wõtta 50.

(Juhatama hakkab esimees **A. Rei**.)

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Anderkopp: Pean otsekohe tähendama komisjoni nimel, et nüüd uued ringkonnad olemas on, kuid otsus on vastu wõetud, ja kui nüüd 60 inimest ette pannakse, siis on minu arwates see walijate ninapidiwedamine. Sisuliselt selle ettepaneku vastu olla ei saaks, mis rhs. Wirma ette pani. Mis puutub aga rhs. Järwe ettepanekusse, siis

peab ütlema, et siin juba sisuliselt wastu waidlema peab. Saaremaal, kus wõrrel-des Lõuna-Eesti ringkondadega palju vähem elanikke on, ei wõi nii suurt arwu üles seada. Kommisjoni nimel ei saa selle ettepanekuga ühineda. Paluksin juhatus § 40. sel kujul eraldi hääletamisele panna III lugemisel, nagu ta komisjoni redakt-sioonis on ette kantud.

Juhataja A. Rei: Rhs. Järwe poolt on ette pandud 5 asemel wõtta 10. Panen paralleel-hääletamisele rhs. Järwe ettepaneku miinimumi kohta ja komisjoni ettepaneku. (Hääletatakse.) Hääletamisel sai komisjoni ettepanek 40 häält poolt ja rhs. Järwe ettepanek 7 häält — seega on komisjoni ettepanek wastu wõetud.

Edasi tulewad hääletamisele ettepane-kud nimekirjasolewate kandidaatide arwu maksimumi kohta. Rhs. Wirma poolt on ette pandud 60, rhs. Järwe poolt — 50 ja komisjoni poolt 30. Panen nad selles järjekorras paralleel-hääletamisele. (Hääle-tatakse.) Hääletamisel ei ole saanud ükski ettepanek absoluutset enamust. Akl. Järwe ettepanek on saanud poolt 21 häält, akl. Wirma ettepanek poolt 19 häält, komisjoni ettepanek poolt 28 häält. Ettepanekud tulewad uuesti hääletamisele poolt ja wastu. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: Komisjoni ettepanek on saanud poolt 33 häält, wastu 25, rhs. Järwe ettepanek wastu 31, poolt 28. Seega on kom-misjoni ettepanek wastu wõetud. Nüüd tuleb § 40. ühes wastuwõetud parandustega hääletamisele. (Hääle-tatakse.) § 40. on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja A. Anderkopp (loeb): § 41. Ühte ja sedasama isikut ei wõi üheski ringkonnas mitmes kandidaatide nimekirjas üles seada. Ühte ja sedasama isikut wõib kõige rohkem kolmes ringkonnas kandidaadina üles seada.

Isik, kes mitmes ringkonnas kandidaadina üles seatud, annab hiljemalt wiis päewa pärast wiimast walimise päewa Riigikogu juhatusetele teada, missuguses ringkonnas ta ennast esimeses, missugu-ses teises jne. järjekorras soowib walituna näha. Ei ole sarnast teadaannet Riigikogu juhatusetele antud, otsustab wiimare järjekorra selle ringkonna kasuks, kus kandidaat nimekirjas esimesele kan-didaadile järjekorras lähemal. Ühesuguse

järjekorra juures otsustatakse küsimus selle ringkonna kasuks, kus kandidaat rohkem nimelisi hääli saanud, nende puu-dusel ehk nende ühesuuruse arwu korral aga selle ringkonna kasuks, kus wastaw kandidaatide nimekiri ringkonna komi-teele warem ära antud.

K. Wirma (sd.): Panen ette selle paragrahwi teine lause, mis trükkimata on jäetud, wälja jätta.

J. Reintam (rhw.): Teen ettepa-neku teises lauses sõna „kolmes“ asemel „kahes“ lugeda.

Juhataja A. Rei: Sõna on akl. Anderkopp'il.

A. Anderkopp (töer.): Teen ette-paneku selle lause asemele wõtta sõnad „ühte ja sedasama isikut wõib ainult ühes walimisringkonnas kandidaadina üles seada“.

Juhataja A. Rei: Sõna on korra kohta rhs. Seljamaa'l.

J. Seljamaa (töer.): Rhs. Wirma tähendas, et siin on wälja jäetud lause ja palus rahwaesitajaid seda juurde kirju-tada.

K. Wirma (sd.): Ma ütlesin, et just see lause, mis trükitud ei ole, tuleb wälja jätta. Mul oli täiesti teada, mis rhs. Sel-jamaa ütles ja igaüks oleks pidanud sel-lest aru saama.

J. Reintam (rhw.): Minu ettepanek oli sõna „kolmes“ asemel lugeda „kahes“.

Juhataja A. Rei: Sõnasoowijaid § 41. kohta rohkem ei ole. Seega on selle paragrahwi kohta tehtud järgmised ette-panekud: rhs. Anderkopp'i poolt on teh-tud ettepanek lugeda teine lause järgmi-selt: „ühte ja sedasama isikut wõib ainult ühes walimisringkonnas kandidaadina üles seada“. Rhs. Reintam'i poolt on ette-panek tehtud teine lause järgmiselt lu-geda: „ühte ja sedasama isikut wõib ai-nult kahes walimisringkonnas üles seada“. Rhs. Wirma poolt on ettepanek tehtud teine lause wälja jätta. Lõpukokkuwõt-teks on sõna aruandjal.

Aruandja A. Anderkopp: Pea-me arwesse wõtma juhtumisi, et inime-ne, kes riigielus kasulik wõib olla, mitte läbi ei lähe ja kõrwale jääb, ja komis-jon leidis tarwiliku olewat, et ta teises ringkonnas ennast üles wõib anda. See oleks wõimalik olnud, kui meil wõrdle-misi wälkessed ringkonnad oleksid, kuid

kui nüüd Asutaw Kogu on heaks arwanud suurendada ringkondade arwu, siis ei saa ma nende ettepanekutega ühineda. Meie ei saa ettepanekut vastu võtta, kus üks inimene ennast kandidaadina võib üles seada mitmesse walimisringkonda, sest sarnasel juhtumisel, kus ringkonnad sõrdlemisi suured ja walijal võimalus on 60 hulgast üht ära märkida, weel kindel ei ole, et see inimene kõigis ringkondades üles ei ole seatud. See ettepanek ei ole kuidagiwiisi wastuwõetaw, samuti ei ole ka wastuwõetawad teised ettepanekud, mis kahe ja kolme walimisringkonna kohta käiwad.

Juhataja **A. Rei**: Seega on käesolewa paragrahwi kohta järgmised ettepanekud tehtud: rhs. Wirma poolt on ettepanek tehtud teine lause wälja jätta; rhs. Anderkopp'i poolt on ettepanek tehtud lugeda teine lause järgmiselt: „ühte ja sedasama isikut võib ainult ühes walimisringkonnas kandidaadina üles seada“. Rhs. Reintam'i poolt on ettepanek tehtud, et „ühte ja sedasama isikut võib ainult kahes ringkonnas üles seada“ ja komisjoni ettepanek, et „mitte rohkem, kui kolmes“. Panen need ettepanekud hääletamisele. Kui rhs. Wirma ettepanek vastu wõetakse, siis langewad teised ettepanekud ära, kui aga rhs. Wirma ettepanekut vastu ei wõeta, siis tulewad paralleel-ettepanekud hääletamisele. Kes on rhs. Wirma ettepaneku poolt? (Hääletatakse.) Rhs. Wirma ettepanek on 29 häälega 26 vastu tagasi lükatud. Selle järele tulewad paralleel-hääletamisele teised ettepanekud. (Hääletatakse.) Rhs. Anderkopp'i ettepaneku poolt on 27, komisjoni ettepaneku poolt on 26 ja rhs. Reintam'i ettepaneku poolt on 6 häält. Ükski nendest pole absoluutset enamust saanud, sellepärast panen ma nad hääle-enamuse järele hääletamisele poolt ja vastu. (Hääletatakse.) Seega on komisjoni ettepanek saanud poolt 29 häält ja vastu 32; rhs. Anderkopp'i ettepanek — poolt 28 ja vastu 33 ja rhs. Reintam'i ettepanek — poolt 11 ja vastu 20. Seega on kõik ettepanekud tagasi lükatud; seega jääb selles paragrahwis teine lause wälja. Ma panen § 41. ilma selle lausega hääletamisele. (Hääletatakse.) 32 häälega 27 vastu on § 41. tagasi lükatud.

Aruandja **A. Anderkopp** kannab ette ja eraldi hääletami-

sel wõetakse vastu nähtawana musega §§ 42—49.

§ 42. Kodanikkude rühmad, kes kandidaatide nimekirju sisse annawad, wõiwad nimekirjal teadustada, et nimekiri liitub kõigi samanimeliste organisatsioonide kandidaatide nimekirjadega kogu wabariigis nimekirjade ühenduseks.

Ei ole sarnast teadaannet tehtud sisseantawal nimekirjal, loetakse kandidaatide nimekiri iseseiswaks.

Üks ja sama kandidaatide nimekiri ei wõi olla rohkem kui ühes üleriiklikus nimekirjade ühenduses. On mitu liitumise teadaannet nimekirjal tähendatud, loetakse makswaks ainult esimesena toodud teadaanne.

Liitumise teadaanne on tagasiwõtmatu, samuti nagu kandidaatide nimekirigi.

§ 43. Juhtumisel, kui kandidaatide nimekiri käesolewa peatüki nõuetele ei wasta, teatab ringkonna komitee seda kolmepäewasel tähtajal kandidaatide nimekirja esitajale. Teadustusi tähendatud puuduse kõrwaldamiseks võib hiljemalt kolmkümmend seitse päewa enne walimise esimest päewa sisse anda.

§ 44. Sisseantud kandidaatide nimekirjad, mis käesolewa peatüki nõuetele wastawad, nummerdatakse ringkonna komitees sisseandmise järjekorras ning märgitakse nimekirjale, mis kuupäewal ja tunnil ta vastu wõetud. Nende andmetega kwiitung antakse nimekirja sisseandjale.

§ 45. Käesolewa seaduse §§ 42. ja 44. ettenähtud andmed iga nimekirja kohta saadetakse ühes selle nimekirja ära kirjaga ringkonna komitee poolt aja wiimata peale § 43. ettenähtud tähtaja Riigikogu juhatusesele, kes nimekirjadest kui ka nende ühendusest otsekohe teada annab wastawa ringkonna jaoskonna komisjonidele ning awaldab nad üleüldiseks teadmiseks.

§ 46. Käesolewa seaduse § 44. tähendatud numbrite alla ja organisatsioonide nimetustega, kui need nimekirjadele juurde on lisatud, seatakse kandidaatide nimekirjad üles ringkonna komitee ruumides hiljemalt kolmkümmend wiis päewa enne esimest walimise päewa.

VI. Walimis- ja hääletamisedelife äraandmisest ja ülest lugemisest.

§ 47. Riigikogu walimised sünniwad walimisedelife isikliku äraandmise teel,

rahvahääletamised hääletamissedelite isikliku äraandmise teel hääleõiguslike kodanikkude poolt, kes võetud § 17. ettenähtud nimekirjadesse.

§ 48. Õigus hääletada on hääleõiguslikul kodanikul ainult selles hääletamisjaoskonnas, kus ta võetud hääleõiguslike kodanikkude nimekirja.

Mõjuvõimel põhjusil võib hääleõiguslik kodanik ka mujal jaoskonnas hääletada. Sellekohase märkuse, et kodanikul on õigus igas jaoskonnas omal valikul hääletada, teeb kodaniku nimelisele tunnistusele § 17. ettenähtud asutus, kus kodanik nimekirjas. Selle kohta tehakse tähendus jaoskonna hääleõiguslike kodanikkude nimekirjas, enne valimist või rahvahääletamist § 17. ettenähtud asutuse poolt, valimiste või rahvahääletamise ajal aga jaoskonna komisjoni poolt § 17. ettenähtud asutuse teadaandel.

§ 49. Valimissedelid peavad olema välise kuju poolest ühesarnased, samuti nagu hääletamissedelidki. Nende kuju määratakse kindlaks Riigikogu juhatusel poolt ja kuulutatakse üldiseks teadmiseks välja hiljemalt kolmkümmend päeva enne valimiste või rahvahääletamise esimest päeva.

Aruandja A. Anderkopp (loeb): § 50. Iga valimissedel peab endas sisaldama ringkonna kandidaatide nimekirja ilma mingi muudatuste ja ümberpaigutamisteta, selle nimekirja numbri ja tema sisseandja organisatsiooni nimetuse, kui nimekiri sellega varustatud oli.

K. Wirma (sd.): Meil on mitmeti juhused olnud selle seaduse lugemise juures kuulda, kuidas aruandja toonitab seda suurt liikuvate nimekirjade tarvidust, ja kui mina § 34. juures paranduse sisse andsin, et võimalik oleks ka teiste ringkondade nimekirju hääletamisel ära anda, seal vaidles komisjoni aruandja selle vastu, nagu ei oleks see valija õiguse laiendamine, selle isiku hääleõiguse laiendamine, kes tahab õigust, oma häält anda kahe ringkonna nimekirjas olevale isikule; sellega nagu ei oleks mingisugust liikumist. Mina arwan, et see on väga tähtis ja kasulik liikumine selles mõttes, et kui valija selles nimekirjas sellele isikule kriipsu alla tõmbab, mis rühma poole tema hoiab, siis läheb see kasuks sellele rühmale, millele ta hääle tahab anda; selle isiku valimisvõimalus on palju suurem, ja sellepärast tegin mina wastava ettepa-

neku § 34. juurde. Seal seletas nüüd komisjoni aruandja, et see hirmus suur töö koledat suurt raskust sünnitab. Näiteks võib 200 isesugust nimekirja valimiskasti juhtuda. Seal olewat komisjonil nii raske wahet teha, missugune üks või teine nimekiri on. Ma arwan, et sealt parandusest selgesti aru saate, kui teie seda loete, kuidaswiisi need nimekirjad kokku seatakse. Ja mina arwan, et see nii hirmus raske sugugi ei ole, sest iga nimekirja peal peab olema walimisringkonna nimetus, mis selles paragrahwis tuleb ära tähendada ja siis on kerge näha, kuhu see nimekiri kuulub. Kes neid nimekirju lõppude-lõpuks loewad, nendele ei ole see sugugi nii raske teha, kui seda § 34. juures aruandja seletas. Kui teie omale wähegi neid walimislehtede suurusi ette kujutate, mis nüüd saja nime juures oli, siis oli see natukene suurem leht, kui see, mis minul siin käes. Tulewastel walimistel, kui 60 nime peaks läbi minema, woiwad lehed wähemad olla. Ühe laua peale mahub niisuguseid lehti wäga palju. Ja kui need kastid wälja wõetakse, siis pandakse need lehed ühistesse kuhjadesse. Lugege see parandus läbi, mis § 34. juurde sisse andsin. See pole minu süü, kui teie ei kuula, missugune parandus tehakse ja nüüd tahate, et mina seletama pean hakkama. Ma tahan teid siiski tema sisuga tutvustada. Selle järele võib iga isik 20 päewa enne walimisi § 17. nimetatud asutuste kaudu paluda omale neid sedelid ja need saadetakse temale wälja. Tema saab teise ringkonna sedeli ja temale ei anta mitte selle ringkonna sedelit, milles tema hääletada soowib. Seda arwati tehnilistel põhjustel mingisuguseks raskuseks ja räägitakse siinjuures nii wahwalt liikuwatest nimekirjadest. III lugemisel igatahes toon mina selle paranduse § 34. juurde ette, niisama ka selle paragrahwi lisanduse, mis temaga seotud on. See lisandus seisab nimelt selles, et sedelite peal peab olema iga walimisringkonna nimetus ära tähendatud, missugune märkus § 50. lõppu tuleks paigutada ja seda täiendada sõnadega „ja walimisringkonna nimetus.“

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Anderkopp: Rhs. Wirma ettepaneku kohta minul, kui komisjoni aruandjal, rohkem seletust anda ei ole. Asutaw Kogu otsustab selle üle ise. Mina enese teada wahwust üles ei

ole näidanud. Võib olla, et keegi teine wehelda tahab ja selle kohta wahwust üles näidata. Kui siin seda räägitakse, et mina § 34. kaitsnud olen liikuwaid nimekirju, siis teen seda praegugi. Ma arwan, et see, kui Teie lasete hääletada üle maa kõigi nimekirjade järele, see neid nimekirju weel liikuma ei pane, waid paneb hääletamissedelid ühest ringkonnast teise posti kaudu käima. Selle tagajärgi ei ole mitte ära näha. Et § 34. juures Asutaw Kogu juba oma otsuse andis, et sarnane süsteem uus on ja selle tagajärgi mitte ette näha ei ole, mis raskusi wõib sünnitada, siis ei wõi ma rhs. Wirma ettepanekuga, mis tema täna tegi, mitte ühel nõul olla.

Juhataja A. Rei: Käesolewa paragrahwi kohta on rhs. Wirma poolt ettepanek tehtud seda täiendada sõnadega „ja walimisringkonna nimetus“. Aruandja ei ole selle ettepanekuga mitte ühinenud, sellepärast tuleb rhs. Wirma ettepanek lahus hääletamisele. (Hääletatakse.) Rhs. Wirma ettepanek on 24 häälega 25 wastu tagasi lükatud. Ma panen § 50. komisjoni ettepanekus hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 50. wastu wõetud.

Aruandja A. Anderkopp kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 51—56.

§ 51. Hääleõiguslik kodanik wõib walimise sedeli ära anda muutmata kujul, sellega tähendades, et ta kandidaatide nimekirja poolt hääletab ja seal ülesloetud kandidaatide järjekorraga nõus on. Ta wõib aga ka ühte kandidaati nimekirjas selle nime allakriipsutamiselega märkida, sellega tähendades, et ta oma hääle esimeses järjekorras kandidaatide nimekirjale, selle piirides aga oma poolt märgitud kandidaadile annab.

On nimekirjas mitu kandidaati märgitud, loetakse märkimine makswusetaks, kuna walimise sedel nimekirjale ilma üksikut kandidaati üles tähendamata hääleks arwatakse.

§ 52. Rahwahääletamise sedelid on kahesugused: pealkirjaga „poolt“ ja „wastu“. Hääletamise sedelit pealkirjaga „poolt“ ära andes tähendab hääletaja, et ta rahwahääletamisel olewa seaduse wõi seaduseelnõu wastuwõtmise poolt, pealkirjaga „wastu“ andes aga, et ta rahwa-

hääletamisel olewa seaduse wõi seaduseelnõu tagasilükkamise poolt on.

§ 53. Walimise ja hääletamise sedelite ümbrikud peawad ühesugused, läbipaistmatud ja ilma mingisuguste märkusteta ning Riigikogu juhatusel templiga märgitud olema.

§ 54. Walimise ja hääletamise sedelid ning nende ümbrikud tehtakse aegsasti walmis Riigikogu juhatusel korraldusel.

Kõigi sisseantud ringkonna kandidaatide nimekirjade tarwis valmistatakse ühesugune arw walimise sedelid. Ühesugusel arwul valmistatakse samuti ka mõlemi pealkirjaga hääletamise sedelid.

§ 55. Walimise ja rahwahääletamise sedelite arwu äramääramisel wõetakse aluseks ringkonna hääleõiguslike kodanikkude arw. Wiimaste nimekirju kokkuseadwad asutused teatawad nende poolt nimekirja üleswõetud hääleõiguslike kodanikkude arwust hiljemalt nelikümmend päewa enne walimise wõi rahwahääletamise esimest päewa ringkonna komiteele, kes ringkonna hääleõiguslike kodanikkude arwu hiljemalt wiie päewa jooksul Riigikogu juhatusel teada annab.

§ 56. Kandidaatide nimekirjade tekst trükitakse walimise sedelitele Eesti keeles, nimekirja sisseandja rühm wõib aga nimekirja sisseandmise juures nõuda, et sellekohastele walimise sedelitele mahutatakse teksti tõlge teises, rühma poolt nimetatud keeles.

Sarnase nõudmise korral peab rühm ühel ajal ka teksti tõlke juurde lisama. Sarnase nõudmise ja teksti tõlke saadab ringkonna komitee ühes koos ja ühel ajal § 45. ettenähtud andmetega Riigikogu juhatusel.

Aruandja A. Anderkopp (loeb):
§ 57. Walimise ja rahwahääletamise sedelid ning nende ümbrikud saadetakse Riigikogu juhatusel poolt § 17. ettenähtud asutustele, kes aegsasti kõigi sealsamas ettenähtud hääleõiguslike kodanikkude tarwis nimelised tunnistused valmistab blankidel, mis Riigikogu juhatusel poolt valmistatakse ja eelnimetatud asutustele kätte saadetakse.

Nendes tunnistustes tähendatakse ära kodaniku nimi ja perekonnanimi, tema aadress, walimisjaoskond ja number, mille all kodanik nimekirjas seisab, samuti ka hääletamise aeg ja koht.

K. Wirma (sd.): Teen ettepaneku selle paragrahwi teises lõikes teises lau-

ses sõnade „tema aadress“ asemele panna sõnad „tema elukoht“.

Juhataja **A. Rei**: Aruandja on selle parandusega ühinenud, sellepärast panen paragrahwi ühes tehtud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) § 57 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Anderkopp** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 58—69.

§ 58. § 17. ettenähtud asutused saadawad igale nende poolt kokkuseatud hääleõiguslike kodanikkude nimekirjas seiswale kodanikule mitte hiljem, kui wiis päewa enne walimiste esimest päewa walimise sedelid, ühe iga sisseantud kandidaatide nimekirja kohta.

Selsamal tähtajal saadawad needsamad asutused igale hääleõiguslike kodanikkude nimekirja üleswõetule, kui walimiste nii ka rahwahääletamise korral eelmises (57) paragrahwis nimetatud nimelised tunnistused.

Kodanikkudele, kel õigus on nimelisi tunnistusi saada, kes aga neid saanud ei ole, antakse need wälja § 17. ettenähtud asutuses enne esimest walimise päewa. Walimise ja hääletamise sedelid on saada jaoskonna komisjonist walimiste ja hääletamise toimetamise ajal.

§ 59. § 17. ettenähtud asutused walmistawad walimise ja hääletamise sedelite sisselaskmise jaoks üheawausega kastid ja annawad need jaoskonna komisjonidele tarwitada.

§ 60. § 17. ettenähtud asutused annawad jaoskonna komisjonidele igas jaoskonnas sellekohased ruumid tarwitada.

Igas sarnases ruumis korraldatakse hääletamise saladuse kindlustamiseks üks wõi mitu eraldatud kohta, kus hääletajad kodanikud tunnistajate juuresolekul walimise wõi hääletamise sedeli ümbrikku panewad.

§ 61. Jaoskonna komisjoni istumised on awalikud. Häälte andmiseks määratud päewal kuulutab komisjoni eesistuja komisjoni istumise tema liikmete ja selleks ajaks kokkutulnud kodanikkude juuresolekul awatuks. Eesistuja waatab järele, et hääletuse kastid terwed ja tühjad on, ja et nad kõik ühe awausega, paneb kastid pitsseriga kinni ja kutsub kodanikud sedelid ära andma. Kogu sedelite

äraandmise ajal on tarwilik, et komisjoni istumisest vähemalt kolm liiget osa wõtaksid.

§ 62. Hääletamise ruumides toimetatakse ainult hääletamist. Üleskutsete wäljapanemine, lendkirjade ja kuulutuste wäljajagamine, sedelite laialilaotamine, kõnede pidamine ja üleüldse igasugune hääletuse eelne kihutustöö on keelatud niihästi neis ruumides, kus sedelid ära antakse, kui ka neisse ruumidesse wiiwatel treppidel, läbikäikudel ja koridorides, ning nende wälistel sissekäigu kohtadel.

Jaoskonna komisjoni eesistuja walwab selle järele, et hääletamise ruumides kogu hääletamise ajal täielik kord alal hoitakse ja kõrwaldab wiibimata selle rikkujaid.

§ 63. Hääletamise ruumidesse ei lasta: 1) sõjariistus isikuid ja 2) isikuid, kes karskes olekus ei ole.

§ 64. Eesistujal on tarbekorral õigus nõuda komisjoni otsuse järele sellekohastelt kodanlistelt ja kaitsewäelistelt wõimudelt politseiametnikkude wõi kaitsewäeosade kohalesaatmist. Tähendatud politseiametnikud wõi kaitsewäeosad on tegewad ainult eesistuja juhatusel.

§ 65. Korrariikkumise puhul, wõi kui keegi komisjoni ehk selle eesistuja määruste alla ei painuta, wõib komisjon otsustada hääletamise ruumidesse politseiametnikke wõi kaitsewäeosasid sisse tuua.

Hääletamise ruumidesse ei wõi eesistuja nõudmiseta ühtegi sõjariistus wõimu sisse tuua.

§ 66. Walimised kui ka rahwahääletamised algawad Riigikogu juhatusel poolt määratud ajal ja kestawad kolm päewa. Jaoskonna komisjonid peawad sedelite wastuwõtmiseks esimese kahe päewa jooksul awatud olema: hommiku kella üheksast kunni õhtu kella üheksani; kolmandal päewal aga hommiku kella üheksast kunni päewa kella kaheni.

§ 67. Hääleõiguslik kodanik annab oma nimelise tunnistuse jaoskonna komisjoni liikme kätte, kes tema ilmumise kohta hääleõiguslike kodanikkude nimekirjas märkuse teeb ja saab komisjonilt ümbriku walimise wõi hääletamise sedeli sissepanemiseks. Kahtluse korral on komisjonil õigus enne ümbriku wäljaandmist hääleõiguslikult kodanikult isikutõendust nõuda.

Märkus. § 17. ettenähtud nimekirjad on walimiste ja rahwahääletuse päewadel jaoskonna komisjonide tarwitada.

§ 68. Ümbriku kättesaamise järele läheb hääleõiguslik kodanik eraldatud kohta, kus ta sedeli ümbriku paneb. Tagasi tulles annab ta ümbriku kinnikleebitud jaoskonna komisjoni liikme kätte, kes ümbriku tema nähes kasti laseb.

§ 69. Esimesel kahel päeval pannakse õhtul kell üheksa hääletamise ruumide ukseid kinni, mille järele sedelite wastuwõtmine ainult neilt kodanikkudelt sünnib, kes enne tähendatud aega hääletamise ruumidesse ilmunud. Sedelite wastuwõtmise lõpetamise järele kuulutab eesistuja sedelite äraandmise seks päewaks lõpetatuks ja pitseerib kastide awased kinni. Peale selle lahkuwad koosolijad ruumist, kus hääletamine sündis, ja see ruum pannakse eesistuja korraldusel pitseriga kunni järgmise päewani kinni ning asetatakse ustele wahid.

Aruandja A. Anderkopp (loeb): § 70. Kolmandal päeval lõpetatakse kodanikkude sisselaskmine hääletamise ruumi kell kaks päeval, mille järele sedelite wastuwõtmine ainult neilt kodanikkudelt sünnib, kes enne tähendatud aega hääletamise ruumi ilmunud. Sedelite äraandmise lõpetamise järele kuulutab eesistuja hääletamise lõppenuks ja teeb korralduse hääletamise ruumi uste awamiseks.

Selle järele loeb komisjon ümbrikud neid awamata jättes üle. Kui ümbrikkude arw kodanikkude arwuga, kelle ilmumise kohta hääleõiguslike kodanikkude nimekirja märkus tehtud, ühte ei lange, tehakse selle kohta protokolli sellekohane märkus.- Peale selle awatakse ümbrikud ja loetakse sedelid ära, mis igale kandidaatide nimekirjale antud. Samuti loetakse ära rahwahääletamisel hääletamise sedelid, palju neist pealkirjaga „poolt“, palju „wastu“ antud.

K. Wirma (sd.): Selle paragrahwi esimese lõike wiimastes sõnades on öeldud: „teeb korralduse hääletamise ruumi uste awamiseks“. § 69. on öeldud, et walimispäewa õhtul pannakse walimiskast pitseri alla ja selle § 70. teine lõige hakkab kohe rääkima ümbrikkude lugemisest, ilma et oleks ette nähtud walimiskasti awamise korraldus. Et see asi siin selgem oleks, teen ettepaneku juurde lisada esimese lõike wiimases lauses „ja walimiskasti“, nõnda et see lõpp oleks „... ja teeb korralduse hääletamise ruumi uste ja walimiskasti awamiseks“.

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Anderkopp: Minu arwates on loomulik, et kui walimissedelid kastist kätte tahetakse saada, siis kasti awama peab, muidu neid ju kätte ei saa, nõnda et see parandus täiesti üleliigne on. Kuid ukseid peab tingimata kinni panema selle järele, kui hääletamise aeg lõppenud. Komisjoni nimel ei saa ma selle parandusega mitte ühineda.

Juhataja A. Rei: Rhs. Wirma on § 70. juurde paranduse teinud: I lõike wiimasesse lausesse juurde lisada: „walimiskasti“. Kes on selle paranduse poolt? (Hääletatakse.) Parandus on 21 häälega 15 wastu tagasi lükatud. Panen hääletamisele § 70 komisjoni redaktsioonis. (Hääletatakse.) § 70 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja A. Anderkopp (loeb): § 71. Mittemakswateks tunnistatakse walimise sedelid: 1) mis ei wasta §§ 48, 49 ja 55 nõudmistele; 2) mis kodaniku poolt alla kirjutatud, wõi milles leiduwad otsekohesed tundemärgid, mille järele otsustada wõib, kes walija olnud; 3) mis selgust ei anna, missuguse nimekirja poolt kodanik on hääletanud; 4) mis ühest rohkemal arwul ümbrikkudesse pandud, kui nende sisu sarnane ei ole; on nende sisu aga sarnane, loetakse üks aga nendest makswaks.

K. Wirma (sd.): Ma ei saa sellest hästi aru, miks § 71 ja § 72 nii ühekujulised on. On see mõnesugune eksitus, wõi on see teine wariatsioon?

Aruandja A. Anderkopp: Neid paragrahwe peab lugema, siis saab nendest aru. § 71 räägib walimissedelitest, § 72 aga hääletamissedelitest. Nõnda on siin täiesti kaks isesugust asja, rahwahääletamine ja Riigikogu walimine. Muidugi oleks wõinud need kaks paragrahwi ühendada, see oleks aga paragrahwidest arusaamise rahwale raskeks teinud. Üldse ei ole see seadus juriidilise keele poolest täpipealne, see on sellest tingitud, et ta suurtele hulkadele arusaadaw peab olema.

K. Wirma (sd.): § 48 räägib sellest, kuidas inimene wõib teises jaoskonnas walida. Seal on kõik räägitud, kuidas ta talitama peab, kuidas ta omale seda õigust peab nõutama ja mis ta siis tegema peab,

kui ta oma õigused on kätte saanud. Ma saan nõnda aru, et ta samas järjekorras, nagu kõik teised, walimiskasti juurde läheb ja oma sedeli sinna sisse laseb. Sedel peab olema samasuguses ümbrikus, nagu kõik teised sedelid. Üldiste nõuete järele ei tohi sedelitest mitte aru saada, missugune isik sedeli kasti laskis, ehk missugusest jaoskonnast ta oli. Kõik tundemärgid ja korraldused toonitawad seda, et ei tohi mitte arusaadaw olla, missugune isik wastawa sedeli kasti laskis. Nüüd hakatakse aga nende sedelite juures mingisuguseid tundemärke otsima § 48 suhtes, kas seda haisu järele tuntakse woi, sellest ma aru ei saa. Minule näib, et ka § 55. mingisuguseid tundemärke ei ole ja jääks maksuma ainult § 49. Sellepärast ma nende paragrahwide kohta seletust küsisin, kuid mulle wastati lugemise õpetamisega. Mina teen ettepaneku § 48 wälja jätta.

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Anderkopp: Siin on tõepoolest eksitus, üks paragrahw on siia wahele tulnud. Peawad olema §§ 49, 50 ja 56. Ma palun seda eksitust paragrahwi tekstis ära parandada.

K. Wirma (sd.): § 55 asemele 56.

Juhataja A. Rei: Sõnasoowijaid käesolewa paragrahwi kohta ei ole. Pannen § 71 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 71 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja A. Anderkopp kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 72—84.

§ 72. Mittemakswateks tunnistatakse hääletamise sedelid: 1) mis ei wasta §§ 49 ja 50 nõudmistele; 2) mis kodaniku poolt alla kirjutatud wõi milles leiduwad otsekohesed tundemärgid, mille järgi otsustada wõib, kes hääletaja olnud; 3) mis selgust ei anna, missuguse otsuse hääletaja hääletamisel olewa seaduse wõi seaduseelnõu kohta andnud; 4) mis ühest rohkemal arwul ümbrikkudesse pandud, kui nende sisu sarnane ei ole, on nende sisu aga sarnane, loetakse ainult üks nendest makswaks.

§ 73. Walimise ja hääletamise sedelite makswuse küsimus otsustatakse kahtluse korral jaoskonna komisjoni poolt hääle-

enamusega. Häälte pooleks jagunemisel annab eesistuja hääle ülekaalu.

§ 74. Kõige selle kohta, mis jaoskonna komisjonis istumiste awamisest kuni nende lõpuni sünnib, tehakse protokoll, kuhu tähendatakse eraldi üles kõik eesistuja korraldused, komisjoni otsused kui ka teadaandmised, mis komisjonis wiibiwate kodanikkude poolt tehtud, samuti ka kodanikkude nimed, kes § 40. ettenähtud nimeliste tunnistuste põhjal jaoskonnas hääletasid. Edasi tähendatakse protokollis ära: a) Riigikogu walimiste korral: 1) igale kandidaatide nimekirjale antud sedelite arw, kuhu hulka ka üksikut kandidaati märkiwad sedelid kuuluwad; 2) sedelite arw, mida nimekirja piirides äramärgitud üksikut kandidaadid saanud; 3) sedelite arw, mida iga kandidaatide nimekiri ilma üksikut kandidaati ära märkimata saanud; 4) makswusetakstunnistatud sedelite arw ühes põhjuste seletustega, miks need niisugusteks tunnistatud; b) rahwahääletamise korral: 1) „poolt“ pealkirja ja „wastu“ pealkirja kandwate sedelite arw, ning 2) makswusetakstunnistatud sedelite arw ühes põhjuste seletustega, miks need niisugusteks tunnistatud.

Protokollile kirjutawad alla eesistuja, komisjoni liikmed ja kõik koosolijad, kes seda soowiwad.

§ 75. Jaoskonna komisjoni protokoll saadetakse ringkonna komiteele. Protokollile lisatakse juurde eraldi pakkides: 1) komisjoni poolt makswakstunnistatud sedelid; 2) need komisjonis makswakstunnistatud sedelid, mille makswuse kohta mõni komisjoni liige on waielnud; 3) need sedelid, mis komisjon tema üksikute liikmete arwamise wastu makswusetaks tunnistanud ja 4) komisjoni poolt ühelhäälel makswusetakstunnistatud sedelid.

§ 76. Ringkonna komitee määrab jaoskonna komisjoni protokollide ja sellele juurdelisatud sedelite läbiwaatamise järele lõpulikult kindlaks kui iga jaoskonna, nii ka kogu ringkonna kohta: a) Riigikogu walimise korral: 1) makswate sedelite üleüldise arwu; 2) igale kandidaatide nimekirjale antud sedelite arwu, kuhu hulka ka üksikut kandidaati märkiwad sedelid kuuluwad; 3) sedelite arwu, mida nimekirja piirides äramärgitud üksikut kandidaadid saanud; 4) sedelite arwu, mida iga kandidaatide nimekiri ilma üksikut kandidaati ära märkimata saanud; — b) rahwahääletamise

korral: 1) makswate sedelite üleüldise arwu; 2) pealkirjaga „poolt“ ja pealkirjaga „wastu“ antud sedelite arwu.

§ 77. Ringkonna komitee istumiste protokoll, mida komitee liikmed oma allkirjadega kinnitawad, saadetakse ühes jaoskonna protokollidega ja kõigi walimise ning hääletamise sedelitega Riigikogu juhatusesele, kusjuures eraldi pakkidena juurde lisatakse § 75. pp. 2—4 tähendatud sedelid.

§ 78. Ringkonna komiteede istumised, kus jaoskonna komisjonide protokollide läbiwaatamist ja antud sedelite ülelugemist toimetatakse, on awalikud.

VIII. Riigikogu walimiste otuse määramisest.

§ 79. Kui walimised määratud tähtajal ühes ehk mitmes jaoskonnas korda ei lähe ning kui selle tagajärjel üleüldine walimistest osawõtmeta jäänud hääleõiguslike kodanikkude arw, kes § 17 ettenähtud nimekirjadesse üles wõetud, neis jaoskondades mitte wähem kui ühe kümnenndiku kogu § 17 ettenähtud hääleõiguslike kodanikkude üleüldisest arwust välja teeb, siis määrab Riigikogu juhatus neis jaoskondades wiibimata uued walimised. Kui aga sarnane hääleõiguslike kodanikkude arw tähendatud jaoskondades mitte tähendatud arwuni ei touse, ehk kui ka teistkordsete walimiste määramisel need mitte korda ei lähe, siis ei wõeta Riigikogu juhatuses häälte üleüldisel kokkuwõtmisel niisuguseid jaoskondi, kus walimised korda ei ole läinud, mitte arwesse.

§ 80. Riigikogu juhatus teeb ringkonna komiteede istumiste protokollide põhjal igale nimekirjade ühendusele (§ 42) antud häälte üleüldise kokkuwõtte.

§ 81. Häälte arw, mis igale nimekirjade ühendusele, samuti ka igale iseseiswale kandidaatide nimekirjale antud, jagatakse järgimööda arwude 1, 2, 3, 4 jne. peale; jagamisele saadud arwudest eraldatakse nii mitu kõigesuuremat arwu nendest välja, kui palju Riigikogu liikmeid walitakse; need arwud seatakse järjest wähenewas järjekorras ritta. Wiimane tähendatud arwudest on walimise jagaja.

Riigikogu liikmete kohtade arw, mis iga nimekirjade ühenduse samuti ka iseseiswa nimekirja peale langeb, määratakse ära kui nimekirjade ühendusele, nii ka iseseiswale kandidaatide nimekirjale antud häälte arwu jagamise kaudu walimise jagaja peale.

Kui niisugusel Riigikogu liikmete kohtade jaotamisel nimekirjade ühenduste wõi iseseiswate kandidaatide nimekirjade keskel wiimane koht mitme ühenduse wõi iseseiswa kandidaatide nimekirja peale langeb, siis antakse eelõigus sellele ühendusele wõi nimekirjale, millele kõige rohkem hääli on antud. Ühesuguse häälte arwu juures otsustatakse küsimus liisu läbi.

§ 82. Kui eelmises (81) paragrahwis ettenähtud jaotamisel mõne iseseiswa kandidaatide nimekirja kohta rohkem Riigikogu liikmete kohti langeb, kui selles nimekirjas kandidaate üles tähendatud on, jaotatakse ülejäänud Riigikogu liikmete kohad eelmise paragrahwi korras kõigi nimekirjade ühenduste ja iseseiswate kandidaatide nimekirjade wahel.

Samas korras talitatakse ka siis, kui hiljem iseseiswas kandidaatide nimekirjas wabanenud Riigikogu liikmete kohtade täitmiseks kandidaate ei leidu.

§ 83. Häälte arw, mis igale nimekirjade ühendusele antud, jagatakse järgimööda arwude 1, 2, 3, 4 jne. peale; jagamisel saadud arwudest eraldatakse nii mitu kõigesuuremat arwu nendest välja, kui palju nimekirjade ühenduse peale § 81 järgi Riigikogu liikmete kohti langenu; need arwud seatakse järjest wähenewas järjekorras ritta. Wiimane tähendatud arwudest on ühenduse jagaja.

Riigikogu liikmete kohtade arw igale ühendusse liitunud kandidaatide nimekirjale määratakse ära nimekirjale antud häälte arwu jagamise kaudu ühenduse jagaja peale.

§ 84. Kandidaatide arwu puudujäämisel mõnes nimekirjade ühendusse kuuluwas kandidaatide nimekirjas tunnistatakse Riigikogu liikmete kohtadele walituks wastaw arw sellesse ühendusse kuuluwa kandidaatide nimekirja hulgast, mis kõige enam hääli saanud; on wiimaseid aga ühesuuruse häältearwuga mitu, siis selle nimekirja hulgast, mille üksik kandidaat kõigerohkem nimelisi hääli saanud; wiimaste ühesuuruse korral aga see nimekiri, mille suurema arwu nimeliste häältega kandidaat wanem on.

Aruandja A. Anderkopp (loeb):
§ 85. Kandidaatide nimekirja piirides tunnistatakse Riigikogu liikmeks walituks kõigepealt need kandidaadid, kes vähemalt niipalju nimelisi hääli (§ 48) saanud, kui suur walimise jagaja (§ 81) on.

K. Wirma (sd.): Ma küsisin sõna selle § 48. kohta, mis siin paragrahwis on nimetatud. See on igatahes kahtlane, sest see § 48. ei puutu siin asjasse ja oli ka teises eksikombel.

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Anderkopp: Selle § 48. klambrites võib siin südamerahuga maha tõmmata, see on mitmes paragrahwis antud, nii et seda siin tarwis ei ole ja võib olla, et see tõesti eksikombel masinakirjutuse juures sisse juhtunud.

Juhataja A. Rei: Kommisjoni aruandja teeb ettepaneku § 48. klambrites maha tõmmata, nõnda et § 85. kõlaks siis järgmiselt: „Kandidaatide nimekirja piirides tunnistatakse Riigikogu liikmeks walituks kõigepealt need kandidaadid, kes vähemalt niipalju nimelisi hääli saanud, kui suur walimise jagaja (§81) on.“ Kes on selle paragrahwi wastuwõtmise poolt? (Hääletatakse.) Nähtawana mausega on § 85 wastu wõetud.

Aruandja A. Anderkopp kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawana mausega §§ 86—114.

§ 86. On kandidaatide nimekiri rohkem Riigikogu liikmete kohti saanud, kui eelmises (85) paragrahwis ettenähtud wäljaarwamine ära määrab, jaotatakse ülejäänud Riigikogu liikmete kohad weel mitte walituks tunnistatud kandidaatide wahel järgmiselt: Nimekirjale ilma üksikut kandidaati äramääramata antud häälte arwust arwatakse nimekirjas seismise järjekorras esimesele, teisele, kolmandale jne. kandidaadile temale antud nimeliste häälte arwu juurde, — kui tal aga neid olemas ei ole, siis tema nimele, — nii palju hääli, et walimise jagaja täis saab. Ei tee üksikut kandidaati äratähendamata antud häälte arwu ülejääk ka nimekirjas järgnewa kandidaadi nimeliste häältega koos walimise jagajat wälja, arwatakse ülejääk sellele nimekirjas seiwale kandidaadile, kelle nimeliste häälte arw ühes ülejäägiga walimise jagaja wälja teeb. Ei leidu aga ka sarnast kandidaati, ehk jääb ka siis weel ülejääk, arwatakse ülejääk sellele kandidaadile, kes rohkem nimelisi hääli saanud, kusjuures ühesuuruse nimeliste häälte arwu juures nimekirja järjekord eelõiguse annab. Ni-

meliste häältega kandidaadi puudusel arwatakse ülejääk kandidaatidele nimekirja järjekorras. Ülejäägi puudumisel otsustab nimekirja järjekord.

§ 87. Ei ole nimelisi hääli aga üleüldse ära antud, loetakse kandidaadid walituks nimekirja järjekorras.

Ei ole üksikut kandidaati äratähendamata hääli üleüldse ära antud, loetakse kandidaadid walituks nende nimeliste häälte arwu suuruse järjekorras.

§ 88. On üks ja seesama isik mitmes ringkonnas kandidaatide nimekirja üles wõetud ja mitmes ringkonnas walituks tunnistatud, arwatakse tema nimelised hääled peale § 41. korras talitamise teistes ringkondades nimekirjale üksikut kandidaati ülestähendamata häältena.

§ 89. Põhiseaduse § 40. korras wabenenud Riigikogu liikme aset täidab kandidaat sellest nimekirjast, mille järgi lahkuja Riigikogu liige walitud oli. Asetäitja äramääramisel talitab Riigikogu juhatus käesolewa seaduse §§ 84—87. korras.

§ 90. Lõpuotsuse oma liikmete wolituste seaduslikkuse kohta annab kokkuastunud Riigikogu.

IX. Hääletamise ja walimise wabaduse ja õige korra kindlustamisest.

§ 91. Kes süüdlane awalikult ülespandud walimise wõi rahwahääletamise üleskutsete, teadaannete wõi nimekirjade omawolilises mahawõtmises, katkirebimises, kinnikatmises wõi muutmises, seda karistatakse wangistusega mitte üle kuue kuu, wõi rahatrahwiga mitte üle kümnetuhande marga.

§ 92. Kes süüdlane omawolilises sisetungimises ruumidesse, mis walimise wõi rahwahääletamise eelse kihutustöö tarwis määratud; kihutustööd tegewa organisatsiooni päralt olewa kirjanduse häwitamises wõi rikkumises; nende isikute ähwardamises wõi nende wastu wägiwalla tarwitamises, kes selle organisatsiooni nimel tegewad, seda karistatakse wangistusega.

§ 93. Kes süüdlane teadupärast waleteadete awaldamises, mis kandidaadi isikuse ehk eraelusse puutuwad, tema wõi tema esitatud organisatsiooni wastu usalduse häwitamise wõi teiste kandidaatide walimise läbiwiimise sihiga, seda karistatakse wangistusega.

§ 94. Kes süüdlane kandidaadi teadandmise wõltsimises wõi ümbertegemi-

ses, mis § 36. põhjal nõutakse ja milles kandidaat oma nõusolekut awaldab enast Riigikogu walimiste hääletamisest osa wõtta laskmiseks käesolewa kandidaadi nimekirja järele, seda karistatakse parandusmaiija heitmiselega.

Sama karistuse osaliseks langeb süüdlane, kes ringkonna komiteesse sisse annab teadupärast wõltsitud wõi ümber tehtud kandidaadi teadaandmise tema nõusoleku awaldamiseks ehk käesolewa nimekirja järele hääletada laskmiseks.

§ 95. Kes süüdlane walimise wõi rahwahääletamise eelsete koosolekute wõi Riigikogu juhatus, ringkonna komitee wõi jaoskonna komisjoni tegewuse takistamise wägiwallategude, ähwarduste, walitsusewõimu kurjasti tarwitamise wõi korratuste sünnitamiselega, seda karistatakse wangistusega.

Kui sama tegu mitme sõjariistus isiku poolt korda saadetud ja selle tagajärjel tähendatud koosolekute ja asutuste tegewus seisma jäänud, karistatakse süüdlast parandusmaiija heitmiselega.

§ 96. Kes süüdlane selle kodaniku walimise wõi hääletamise õiguse waba teostamise takistamises, kel Riigikogu walimistest wõi rahwahääletamisest osawõtmise õigus, sarnase kodaniku kallal wägiwalla tarwitamise, karistatawa ähwarduse, petmise, walitsusewõimu kurjasti tarwitamise wõi majandusliku ära rippuwuse kaudu, seda karistatakse wangistusega.

Süüteokatse on karistataw.

§ 97. Kes süüdlane hääleõigusliku kodaniku seadusliku walimise wõi rahwahääletamise õiguse takistamises korratuste tekitamise, hirmutamise wõi läbikäimise teede kinnipaneku kaudu, seda karistatakse parandusmaiija heitmiselega mitte üle kolme aasta.

Süüteokatse on karistataw.

§ 98. Kes süüdlane walimise wõi rahwahääletamise õige korra toimetamise takistamises jaoskonna komisjoni ruumides wägiwallategude, ähwarduste, korratuste, hääleõiguslike kodanikkude nimekirjade, walimise wõi hääletamise sedelite wõi kastide rikkumise wõi komisjoni liikmete kallal wägiwallategude kaudu, seda karistatakse parandusmaiija heitmiselega.

Kui sama tegu mitme sõjariistus isiku poolt on korda saadetud ja selle tagajärjel hääletamine mitte korda ei wõinud

minna, karistatakse süüdlast sunnitööga mitte üle kuue aasta.

Süüteokatse on karistataw.

§ 99. Kes süüdlane walimise wõi rahwahääletamise eelse kihutustöö tegemises ruumides, kus hääletamist toimetatakse, korrarikkumises hääletamise toimetamise ajal wõi komisjoni eesistuja hääletamise ruumist lahkumise käsule wastutõrkumises, seda karistatakse arestiga.

§ 100. Kes süüdlane hääleõigusliku kodaniku peale mõjuawaldamises, et ta Riigikogu walimistest wõi rahwahääletamisest eemale hoiaks wõi teatawal wiisil neist osa wõtaks, selleks hääletamisest osawõtjale wõi tema perekonnaliikmele ainelist wõi isiklikku tasu andes, seda karistatakse wangistusega.

Süüteokatse on karistataw.

Sama karistuse osaliseks langeb hääleõiguslik kodanik, kes selles (100) paragrahwis tähendatud sihiga ainelist ehk muud isiklikku tasu wastu wõtab.

§ 101. Kes süüdlane rahwahääletamise wõi rahwaalgatamise nõudmisel teise allkirja wõltsimises, seda karistatakse wangistusega.

Wõltsimisele awatleja kannab wastust ainult kordasaadetud wõltsimise korral.

§ 102. Kes süüdlane Riigikogu walimistel wõi rahwahääletamisel hääletamisest osawõtmises teades, et tal seks õigus puudub, seda karistatakse wangistusega.

Sama karistuse osaliseks langeb süüdlane, kes enam kui üks kord Riigikogu walimistest wõi rahwahääletamisest hääletamise kaudu osa wõtnud.

§ 103. Kes süüdlane teadlikult waleteadete andmises oma hääleõiguse kohta otstarbega enast lasta hääleõiguslike kodanikkude nimekirja üles wotta, seda karistatakse wangistusega mitte üle kuue kuu.

§ 104. Kes süüdlane hääletamise lõpuotsuse meelega moonutamises wõi hääletamise sedelite äraandmise, ülelugemise wõi wäljakuulutamise juures äraantud walimise wõi hääletamise aktide meelega rikkumises wõi ärawõtmises, seaduswastases walimise wõi hääletamise sedelite juurde lisamises, walimise wõi hääletamise aktide sisu muutmises, seda karistatakse parandusmaiija heitmiselega mitte üle kolme aasta.

Süüteokatse on karistataw.

§ 105. Kes süüdlane Riigikogu walimiste wõi rahwahääletamise saladuse seaduswastases awaldamises, seda karistatakse arestiga.

§ 106. Jaoskonna komisjoni wõi ringkonna komitee liige wõi ametnik, kes süüdlane käesolewa seaduse meelega rikkumises, et sellega walimise wõi hääletamise otsuse peale mõju awaldada, seda karistatakse, kui sarnane tegu suurema karistuse alla ei käi, wangistusega.

§ 107. Peale eelmistes paragrahwides nimetatud karistuste on kohtul õigus süüdlast mõista nende tegude kordasaatmisel, mis §§ 91., 95., 96., 100. ja 106. ette nähtud, kui süüdlane ametnik on, ametist tagandamisele.

§ 108. Käesolewas (IX) peatükis ettenähtud määruste juures wõetakse tarwitusele 22. märtsi 1903. a. Wene kriminaalseaduse esimene peatükk (W. s. k. XV 1909. a. wäljaanne).

§ 109. Süüdistamise tõstmise õigus käesolewas peatükis ettenähtud süütegudes on kannataja õigustel igal kodanikul, kes hääleõiguslike kodanikkude nimekirja üles wõetud.

§ 110. Süüdistust wõib tõsta süüdlaste wastu nendes süütegudes, mis §§ 91., 94., 99. ja 105. ette nähtud, kolme kuu jooksul peale Riigikogu walimiste wõi rahwahääletamise esimest päewa, süüdlaste wastu teistes süütegudes käesolewa (IX) peatüki järgi kuue kuu jooksul samast tähtajast arwates.

X. Riigikogu walimiste ja rahwahääletamise kuludest.

§ 111. Hääleõiguslikele kodanikkudele, kes walimistest wõi hääletamistest osa wõtawad, ei anta tasu ei aja kulutamise eest, ei ülespidamise wäljaminekute ega sõidukuludeks.

§ 112. Hääleõiguslike kodanikkude nimekirjade pidamise kulud on § 17. ettenähtud asutuste kanda.

§ 113. Jaoskonna komisjonide ja ringkonna komiteede asjaajamise kuludeks antakse Riigikogu juhatuse otsusel iseäralikud summad nende krediitide arwel, mis Riigikogu walimisteks ja rahwahääletamiseks iga-aastases riigi eelarwes määratud.

§ 114. Ringkonna komiteede ja jaoskonna komisjonide liigetele wõib wastawate maakonna-, linna-, alewi- wõi wallaasutuste poolt nende sellekohastest summadest tasu määrata.

Märkus. Käesolewa (114) paragrahwi määrused ei ole makswad §§ 7., 10. ja 13. ettenähtud isikute kohta.

Aruandja **A. Anderkopp** (loeb): § 115. Ringkonna komitee tarwiduste jaoks antawate ruumide, nende ümbertegemise, kütmise ja walgustamise kulud on maakonna ringkondades maakonna ja selle piirides asuwate linnade, Wõru-Walga-Petseri ringkonnas nende maakonna ja nende piirides asuwate linnade kanda proportsionaalselt nende hääleõiguslike kodanikkude arwule. Tallinna ringkonnas aga Tallinna linna kanda.

Needsamad kulud jaoskonna komisjonide tarwiduste jaoks on § 17. ettenähtud asutuste kanda.

J. Reintam (rhw.): Wastawalt § 1. panen ette § 115. järgmiselt lugeda: „Ringkonna komitee tarwiduste jaoks antawate ruumide, nende ümbertegemise, kütmise ja walgustamise kulud on walimisringkondades neisse kuuluwate maakondade ja linnade kanda proportsionaalselt nende hääleõiguslike kodanikkude arwule, Tallinna ringkonnas aga Tallinna linna kanda.“

Needsamad kulud jaoskonna komisjonide tarwiduste jaoks on § 17. ettenähtud asutuste kanda.“

Selgituseks tähendan lühidalt, et seal ette nähtud oli, et Petseri wald Wõru linnaga ühenduses on, ja selle põhjal see redaktsioon kohasem on.

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Anderkopp**: Et 6 walimisringkonda wastu wõetud on, siis on loomulik, et see parandus wastu wõtta tuleks. Teen ainult ettepaneku, et komisjoni ettepanek ja rhs. Reintam'i ettepanek paralleel-hääletamisele tuleksid.

Juhataja **A. Rei**: Komisjoni aruandja on ühinenud ettepanekuga, kuid paneb ette § 115. hääletada paralleelselt rhs. Reintam'i ettepanekuga. Ma ei näe põhjust komisjoni ettepanekut täiendada ja sellepärast panen ettepanekud niisuguses korras hääletamisele, nagu nad tehtud; siis tuleb esiteks rhs. Reintam'i parandus. Kes on rhs. Reintam'i ettepaneku poolt? (Hääletatakse.) Kes on komisjoni ettepaneku poolt? (Hääletatakse.) Kumbki ettepanek ei ole absoluutset enamust saanud, sellepärast tulewad ettepanekud uuesti hää-

letamisele poolt ja vastu. (Hääletatakse.) Rhs. Reintam'i ettepanek on saanud poolt 34, vastu 11 häält. Komisjoni ettepanek — poolt 14 ja vastu 31. Seega on rhs. Reintam'i ettepanek vastu võetud ja seega ka § 115 rhs. Reintam'i redaktisioonis. Ühtlasi on Riigikogu walimise, rahwahääletamise ja rahwaalgatamise õiguse seadus II lugemisel vastu võetud.

6. Asutawa Kogu juhatuse teadaandmine akl-te A. Sorokin'i, M. Bock'i ja G. Stackelberg'i arupärimise kohta.

Kodukorra § 61. põhjal on mul õigus teatada, et Asutawale Kogule on tulnud arupärimine rahwaesitajate Sorokin'i, Bock'i ja Stackelberg'i poolt Wene õigeusu preestrite wabariigi piiridest väljasaatmise üle. See jääb Asutawale Kogule otsustada, kas seda küsimust praegu arutamisele wõtta. (G. Stackelberg, sks.: Rhs. Sorokin ei ole praegu siin.) Rhs. Sorokin on juhatusele teada andnud, et ta arupärimist palub homme arutamisele wõtta ja sellepärast langeb see tänasest päewakorrast välja. Sellega on tänane päewakord läbi. Asutaw Kogu on juba ennemalt otsusta-

nud järgmine koosolek homme enne lõunat kell 11 ära pidada.

Lõpuks loeb sekretäär aruandelehe Asutawa Kogu liikmete puudumiste üle ette.

7. Teadaandmine Asutawa Kogu liikmete puudumiste üle juunikuul.

Sekretäär A. Jürman (loeb): Juunikuul on teatamata põhjustel puudunud: Asson, E. — 1, Ast-Anni, A. — 7, Ast, K. — 3, Baars, K. — 1, Ehrlich, A. — 3, Haho, K. — 2, Janson, A. — 1, Johanson, P. — 4, Ipsberg, K. — 3, Järwe, J. — 3, Jürman, A. — 2, Kapp, A. — 1, Kornel, K. — 5, Kuusner, H. — 5, Käbin, M. — 1, Kärner, J. — 2, Kübarsepp, E. — 1, Lattik, J. — 3, Lindros, J. — 1, Lukk, K. — 1, Nöges, M. — 1, Oinas, A. — 1, Olesk, Lui — 2, Onton, A. — 1, Oraw, H. — 8, Peterson, F. — 5, Ploompuu, J. — 2, Press-Jansen, H. — 1, Päts, W. — 2, Reintam, J. — 1, Rosenwald, E. — 5, Semper, J. — 2, Sõnajalg, J. — 6, Tomberg, W. — 1, Tulp, A. — 3, Uibopuu, A. — 1, Weiler, A. — 1, Westerberg, A. — 1, Westholm, J. — 3.

Juhataja A. Rei: Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 7.45 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Asutawa Kogu esimees A. Rei.

Abiesimees Jul. Seljamaa.

Abisekretäär A. Jürman.